

Chapter: 8

Q.1 दिलेल्या पर्यायांपैकी योग्य पर्याय निवडून लिहा

2

- 1 महाबळेश्वरजवळील भिलार हे गाव म्हणून प्रसिद्ध आहेत.
अ. पुस्तकांचे ब. वनस्पतींचे क. आंब्याचे ड. किल्ल्यांचे

Ans महाबळेश्वरजवळील 'भिलार' हे **पुस्तकांचे** गाव म्हणून प्रसिद्ध आहेत.

- 2 थॉमस कुकने विकण्याची एजन्सी व्यवसाय सुरू केला.
अ. हस्तकौशल्याच्या वस्तू ब. खेळणी क. खाद्यवस्तू ड. पर्यटन तिकिटे

Ans थॉमस कुकने **पर्यटन तिकिटे** विकण्याची एजन्सी व्यवसाय सुरू केला.

Q.2 पुढीलपैकी प्रत्येक गटातील चुकीची जोडी ओळखून लिहा.

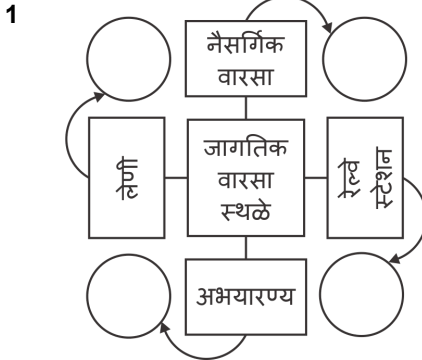
1

i.	माथेरान - थंड हवेचे ठिकाण
ii.	ताडोबा - लेणी
iii.	कोल्हापूर - देवस्थान
iv.	अजिंठा - जागतिक वारसास्थळ

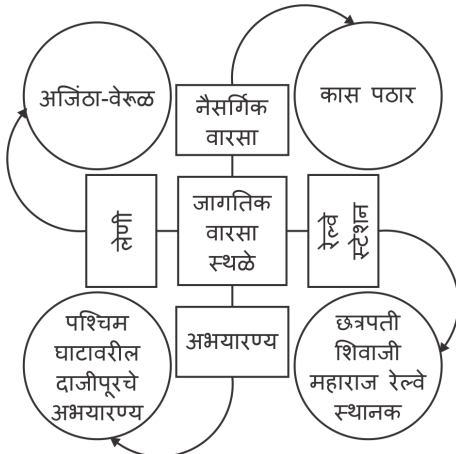
Ans चुकीची जोडी - ताडोबा - लेणी
बरोबर जोडी - ताडोबा - अभयारण्य

Q.3 दिलेली संकल्पनाचित्रे पूर्ण करा.

2

Ans

Q.4 टीपा लिहा

6

1 मार्को पोलो

- Ans** i. इ.स १२५४ मध्ये व्हेनिस या इटलीतील शहरात मार्को पोलोचा जन्म एका व्यावसायिक कुटुंबात झाला.
ii. त्याने १३ व्या शतकात आशिया विशेषतः चीनच्या जगाला परिचय करून दिला.
iii. तो १७ वर्ष चीनमध्ये राहिला.
iv. आशियातील निसर्ग, समाजजीवन, सांस्कृतिक जीवन, आणि व्यापार यांची ओळख त्याने जगाला करून दिली.
v. यातूनच युरोप आणि आशिया यांच्यात संवाद व व्यापार सुरू झाला.

2 कृषी पर्यटन

- Ans** i. शहरी संस्कृतीत वाढलेल्या आणि कृषी जीवनाची माहिती नसलेल्यांसाठी कृषी पर्यटन हा प्रकार अलीकडच्या काळात झपाट्याने पुढे आला आहे.
ii. पिकांसाठी सुयोग्य जमीन, गांडूळ खत इ. ची मीहिती शेतकऱ्यांना देणारे प्रकल्प हाती घेतले जातात.
iii. भारतीय शेतकरी दूरवरच्या कृषी संशोधन केंद्रे, कृषी विद्यापीठे, इस्त्राईलसारखे शेतीच्या क्षेत्रात अभिनव प्रयोगाद्वारे नवीन तंत्रज्ञान विकसित करणारे देश यांसारख्या ठिकाणांना शेतीच्या आधुनिक तंत्रज्ञानाची माहिती करून घेण्यासाठी भेट देऊ लागले आहेत.

3 पर्यटनाची परंपरा

- Ans** i. आपल्या देशात पर्यटनाची परंपरा प्राचीन काळापासून चालू आहे.
ii. तीर्थक्षेत्रांना भेट देणे, स्थानिक जनयात्रांना जाणे, विद्याभ्यासासाठी दूरच्या प्रदेशात जाणे व्यापारासाठी जाणे या निमित्तांनी पूर्वी पर्यटन घडून येत असे.
iii. बौद्ध भिक्खू आणि जैन मुनी हेही सतत भ्रमण करत असते.
iv. इ.स ६३० मध्ये चिनी प्रवासी युआन श्वांग चीनमधून भारताला आला होता.
v. सारांश स्वरूपात सांगायचे तर मानवाला फार पूर्वी पासून किरण्याची आवड आहे.

Q.5 पुढील विधाने सकारण स्पष्ट करा.

4

1 आजच्या काळात परदेशात जाण्याचे प्रमाण वाढत आहे?

- Ans** i. जहाज, रेल्वे, आणि विमान यांच्यामुळे आज आंतरराष्ट्रीय पर्यटन करणे पूर्वीपेक्षा सोपे झाले आहे.
ii. तंत्रज्ञानातील प्रगतीने आंतरराष्ट्रीय पर्यटन हे सोपे झाले आहे.
iii. आर्थिक उदारीकरणानंतर भारतातून परदेशात जाणाऱ्यांची आणि परदेशातून भारतात येणाऱ्यांची संख्या वाढली आहे.
iv. अभ्यास, विरंगुळा, स्थलदर्शन, व्यावसायिक कामे, कार्यशाळा, परिसंवाद, धार्मिक, चित्रपटांचे चित्रीकरण यांसारख्या कामांसाठी देशात - विदेशात येणाऱ्या - जाणाऱ्या पर्यटकांचे प्रमाण वाढले आहे.

2 आपण आपला सांस्कृतिक आणि नैसर्गिक वारसा जपला पाहिजे.

- Ans** i. ऐतिहासिक वारशाच्या जतनासाठी आपणांस काही काळजी घेणे आवश्यक असते.
ii. ऐतिहासिक वारशाच्या स्थळांचे विद्रुपीकरण करणे, भिंतीवर मजकूर लिहीणे किंवा झाडांवर कोरणे इ. गोष्टी टाळायला हव्यात.
iii. उज्ज्वल भविष्याच्या बांधणीसाठी प्रेरणा देणाऱ्या आपल्या बैभवशाली भागाबाबत आपणास माहिती होते.
iv. लोक भारतात नृत्य, साहित्य, विविध कलांचे स्वरूप व तंत्रज्ञानाचा अभ्यास करण्यासाठी येतात.

Q.6 पुढील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा.

15

1 पर्यटन व्यवसायामुळे स्थानिक पातळीवर रोजगार निर्मिती कशी होते.

- Ans** i. पर्यटनामुळे अनेक लोकांसाठी रोजगाराच्या संधी निर्माण होतात.
ii. पर्यटनकेंद्राच्या परिसरात बाजार केंद्राचा विकास होतो.
iii. हस्तोदयोग व कुटीरद्योग यांचा विकास होतो त्या वस्तूंच्या खरेदी विक्रीत वाढ होते.
उदा. स्थानिक खाद्यपदार्थ, तेथील हस्तकौशल्याच्या वस्तु इ गोष्टी पर्यटक आवडीने खरेदी करतात.
iv. म्हणून रोजगाराच्या अधिकाधिक संधी उपलब्ध झाल्या आहेत.

2 पर्यटनाचे कोणतेही तीन प्रकार स्पष्ट करा.

- Ans** i. **ऐतिहासिक पर्यटन :** a. पर्यटन आणि इतिहास यांचे नाते अतूट आहे.
b. जगभरातील पर्यटकांचा ऐतिहासिक ठिकाणे पाहण्यासाठी ओघ वाढतच आहे.
c. आपल्या पूर्वजांचे पराक्रम, त्यांनी निर्मिलेल्या वास्तू पाहणे हा कुतूहलाचा विषय असतो.
d. शिवरायांनी बांधलेले किल्ले, राजांचे राजवाडे, स्वातंत्र्य चळवळीतील नेत्यांची स्मारके, महात्मा गांधी, आचार्य विनोबा भावे यांसारख्या विभूतींचे आश्रम अशा ऐतिहासिक स्थळांना पर्यटक भेटी देतात. जगभरात असे ऐतिहासिक पर्यटन मोठ्या प्रमाणात केले जाते.
- ii. **भौगोलिक पर्यटन :** अभयारण्ये, समुद्रकिनारे, नद्यांचे संगम, लोणारसारखी उल्कापाताने निर्माण झालेली सरोवरे, बेटे, धबधबे, पर्वतराजी व अभयारण्ये हे प्रत्येक देशाचे वैभव असते. निसर्गराजीत राहायला, निसर्गाचा आनंद उपभोगायला प्रत्येकालाच आवडतो. निसर्गाची ओढ, कुतूहल आणि विरंगुळा यांसाठी जगभरातील लोक अशा ठिकाणांना भेटी देतात. हे भौगोलिक पर्यटन होय.
- iii. **आंतरराष्ट्रीय पर्यटन :** a. आधुनिक काळात झालेल्या वाहतुकीच्या सोयींमुळे आंतरराष्ट्रीय पर्यटन वाढले आहे.
b. आंतरराष्ट्रीय परिषदा, विश्वसंमेलने, बैठका, व्यावसायिक कामे, स्थलदर्शन, धार्मिक स्थळांना भेटी आदी

3 आपल्या परिसराचा पर्यटनाच्या दृष्टीने कसा विकास कराल?

- Ans** i. ऐतिहासिक वास्तू आणि मंदिरांचे जतन केले पाहिजे.
ii. किनारे स्वच्छ असले पाहिजेत कारण स्वच्छ किनारे पर्यटकांना आकर्षित करतात.
iii. गांडुळ कंपोस्ट, शून्य कचरा, सौर उर्जा प्रकल्प असे प्रकल्प बसवावेत जेणेकरून ते प्रमुख पर्यटकांना आकर्षित करेल.
iv. मला असे वाटते की आपल्या आजूबाजूच्या परिसरातील आर्थिक, भौगोलिक, सांस्कृतिक आणि शैक्षणिक विकास पर्यटनाला चालना देतात.

4 पर्यटनाशी संबंधित व्यावसायिक क्षेत्रे स्पष्ट करा.

Ans पुढील क्षेत्रे पर्यटनाशी संबंधित आहेत:

- हॉटेल, लॉजिंग आणि बोर्डिंग सेवा.
- खाद्यपदार्थ व खानपान विकणारी दुकाने इ. सेवा
- हस्तोद्योग व कुटीरोद्योग आणि उत्पादित उत्पादने विकणारी दुकाने.
- दुग्ध उद्योग, कृषी उद्योग, हॉटेल उद्योग यांना भाजीपाला, फळे, मासे आणि मांस पुरवठा करणारे अशा संबंधित उद्योगांची मागणी वाढते.
- बस, ऑटोरिक्षा आणि टॅक्सीची संख्या वाढविणे यासारख्या पर्यटकांना परिवहन सेवा आवश्यक आहेत.
- ट्रॅव्हल्स एजंट्स, छायाचित्रकार, मार्गदर्शक इत्यादी तसेच पर्यटनाशी संबंधित अशा इतर व्यवसायांना चालना मिळते.

5 पर्यटनाच्या विकासासाठी कोणती काळजी घेणे आवश्यक आहे?

- Ans** i. देशी आणि परदेशी पर्यटकांचे उद्धोधन हा सगळ्यात महत्वाचा मुद्दा आहे.
ii. पर्यटकांची वाहतूक आणि सुरक्षितता, प्रवासातील सुखसोई, उत्तम दर्जाच्या निवासस्थानांची उपलब्धता, प्रवासात स्वच्छतागृहांच्या सोई या गोष्टींना पर्यटनामध्ये प्राधान्य देणे आवश्यक आहे.
iii. दिव्यांग पर्यटकांच्या गरजांकडे विशेष लक्ष पुरवणे आवश्यक आहे.
iv. ऐतिहासिक वारशाच्या जतनासाठी आपणास काही काळजी घेणे आवश्यक आहे.

Q.7 दिलेल्या उताऱ्याचे वाचन करून त्यावर आधारित प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

1

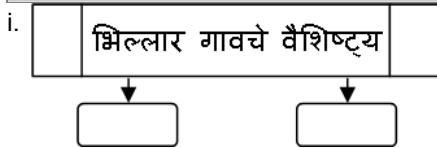
वारसा मुशाफिरी (हेरिटेज वॉक) : ऐतिहासिक वारसास्थळाला भेट देण्यासाठी जाणे याला 'हेरिटेज वॉक' असे म्हणतात. जेथे इतिहास घडला तेथे प्रत्यक्ष जाऊन इतिहास जाणून घेणे ही अनुभूती हेरिटेज वॉकमध्ये येते.
जगभर अशा प्रकारचे उपक्रम चालवले जातात. भारताला शेकडो वर्षांचा इतिहास आहे. भारतातील प्रत्येक राज्यात ऐतिहासिक स्थळे आहेत. यात प्राचीन, मध्ययुगीन आणि आधुनिक स्थळे यांचा समावेश होतो. गुजरातमधील अहमदाबाद शहरातील हेरिटेज वॉक प्रसिद्ध आहे. महाराष्ट्रात मुंबई-पुणे इत्यादी शहरांमध्ये या उपक्रमांचे आयोजन केले जाते. यामुळे ऐतिहासिक वास्तू जतन करणे, त्याची माहिती जमवणे आणि ती जगभर विविध माध्यमातून पोहचणे इत्यादी उपक्रम चालवले जातात. ऐतिहासिक व्यक्तींची निवासस्थाने ही सुद्धा ऐतिहासिक वारसा असतात. काही ठिकाणी अशा स्थळांवर नीलफलक लावण्याची पद्धत आहे.

- हेरिटेज वॉक म्हणजे काय.
- महाराष्ट्रातील दोन शहरांची नावे घ्या जिथे हेरिटेज वॉक नियमितपणे आयोजित केले जाते.
- हेरिटेज वॉक आपल्या सांस्कृतिक वारसा जतन आणि संवर्धनास मदत करते.

- Ans** i. ऐतिहासिक वारसास्थळाला भेट देण्यासाठी जाणे याला 'हेरिटेज वॉक' असे म्हणतात.
ii. मुंबई आणि अहमदाबाद ही महाराष्ट्रातील दोन शहरांची नावे आहेत. जिथे हेरिटेज वॉक नियमितपणे आयोजित केले जाते.
iii. ऐतिहासिक वास्तू जतन करणे, त्याची माहिती जमवणे आणि ती जगभर विविध माध्यमातून पोहचणे इत्यादी उपक्रम चालवले जातात. ऐतिहासिक व्यक्तींची निवासस्थाने ही सुद्धा ऐतिहासिक वारसा असतात.

2

महाबळेश्वर येथून जवळच असलेले भिलार हे निसर्गरम्य आणि स्ट्रॉबेरीचा गोडवा असलेले गाव. या पुस्तकाच्या गावामध्ये अनेक घरांत पर्यटकांसाठीच पुस्तके आहेत. वाचन चळवळ वाढावी, मराठी भाषेतील नवे-जुने लेखक, संत साहित्य, कथा-कादंबरी, कविता, ललित, चरित्रे-आत्मचरित्रे, स्त्री साहित्य, क्रीडा, बालसाहित्य यांच्या फुललेल्या बहारदार विश्वात तुम्ही 'वाचन-आनंद' घ्यावा, यासाठी महाराष्ट्र शासनाने हा प्रकल्प राबवला आहे.
आपण पर्यटनासाठी महाबळेश्वरला गेला तर भिलार गावाला म्हणजेच पुस्तकाच्या गावाला अवश्य भेट द्या.

ii. भिलार गाव पुस्तकांचे गाव म्हणून ओळखले जाते?

- Ans** i. अ. नैसर्गिक सौंदर्याचे ठिकाण
ब. गोड स्ट्रॉबेरीचे मोठ्या प्रमाणात उत्पादन.
ii. अ. या खेड्यातील प्रत्येक घरात स्वतःचे ग्रंथालय आहे.
ब. ही पुस्तके वाचण्यात पर्यटकांचा आनंद होतो.

क. महाराष्ट्र शासनाने मराठी भाषेतील नवे-जुने लेखक, संत साहित्य, कथा-कादंबरी, कविता, ललित, चरित्रे-आत्मचरित्रे, स्त्री साहित्य, क्रीडा, बालसाहित्य ही पुस्तके प्रत्येक घरात ठेवली आहेत जेणेकरून पर्यटकांना घेणे आणि वाचणे सोपे होईल.
ड. मराठी वाङ्मयाचा आनंद घेण्यासाठी 'वाचन संस्कृती' चळवळीला गती देण्याच्या उद्देशाने हे केले गेले आहे.
य म्हणूनच हे गाव 'पुस्तकांचे गाव' म्हणून ओळखले जाते.

